

Заўвагі на палях

АДКАЗНАСЦЬ ПЕРАКЛАДЧЫКА

В. Нікіфаровіч — адзін з самых актыўных нашых перакладчыкаў з балгарскай мовы. Праз яго пераклады мы пазнаёміліся з творчасцю Кірыла Гыгарава (аповесць «Таня і Грэнцэцка»), Юрдына Тодарава (аповесць «На беразе Дуная»), Намена Іванчава (аповесць «Захаваныя тшчавы»), а таксама з аповядамі, гумарэскамі, сатырычнымі мініяцюрамі і іншымі творами многіх балгарскіх пісьмемнікаў. Творчы стаж і вопыт у перакладчыцкай, як і ў іншых, дэбютныя значны, і дазваляе без скардаў і агаваў ацэньваць яго працу.

Чытачы маюць права захаць ужо ад В. Нікіфаровіча старажытны запыт перакладчыкаў: «Навіна перакладчыкаў і балгарскай літаратуры сталі б паўнацэннай і эстэтычнай з'явай у нашай літаратуры і адназначна захоўвалі б прыдворна важную вартасць арыгінала — асабліва творчай манеры аўтара, псіхалагічныя і моўныя нюансы.

Дасягнуць усё гэтага, асабліва калі маеш справу з самабытным пісьмемнікам, справа, вядома, вельмі цяжкая. Не забываючы на гэта, усё ж хочацца зрабіць некаторыя заўвагі ў адносіх да аповядаў пра В. Нікіфаровіча — пераклад аповесці Г. Караслава «Навэстка» (не так даўно аповесць выйшла ў выдавецтве «Беларусь»).

В. Нікіфаровіч ведае балгарскую літаратуру. І «Навэстку» Г. Караслава ён выбраў не выпадкова. Гэта — адзін з лепшых твораў вядомага майстра балгарскай прозы. Творы Г. Караслава вызначаюцца дасканаласцю гнуткай мовай. У аповесці «Навэстка» амаль палову твора складаюць дыялогі, у якіх пачуе жывая народная гаворка, а ў выданні яна набывае цяжка паддацца перакладу.

Фразы пача перагавора словаўна паўва, а ўсё астатняе гучыць як скаржароўка. Да таго ж, чаму «цягнула», а не, напрыклад, «вечарэла» або «замаркалася»?

У перакладзе фразы набываюць іншую таннасць: у Г. Караслава быў задуменны, крыху ўзніслы, прычым у перакладзе гэтыя словы ўспрымаюцца як звычайнае прывадаванне.

Можна прывесці і шмат прыкладаў, калі В. Нікіфаровіч, на маю думку, як і бы не чужы гучаня Г. Караслава, не захоўвае стылю пісьмемніка.

Прыблізна перакладзе ў гутарковую мову. У перакладзе знікае выразнасць, гнуткасць, экспрэсія, дыялогі гучаць ненатуральна, быццам гавораць не дасціпныя працаўнікі-сяляне, а інтэлігентны, якія падладжываюцца та-сяк пад народную гаворку.

Юрталан, напрыклад, калі верыць перакладчыку, прыстае ў сляні, «квіваючы галавой і бок нагрукана вазза». «Ші добра пшаніца?» — «Нічога, сардэчна...» Селянін, напэва, сільваў бы «Як пшаніца?» — «Нічога, так сабе». — адказаў б яму.

14 лістапада споўнілася 60 гадоў Міхасю Ларчанку. Пры гэтым Саюз пісьмемнікаў Беларусі накіраваў юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Міхась Рыгоравіч! Прыміце сардэчнае віншаванне ад Вашых сяброў-пісьмемнікаў у дзень Вашага 60-годдзя. Трыццаць пяць гадоў таму на свет з'явіўся Міхась Ларчанка, упершыню выступіў у друку з літаратурна-крытычным артыкулам. З таго часу ўсё Вашы творчы, навуковы і педагогічны дзеясцівы звязаны з літаратурай. Вашы шматлікія работы па гісторыі беларускай літаратуры, станаўленні рэалізму ў ёй і яе сувязях з сусветнай літаратурай з'явіліся каштоўнымі ўкладамі ў наш літаратурна-знаўства.

Ад хлапчука з беднай сям'інай спылі да донцара філалагічных навук, прафесара ўніверсітэта — такі Ваш шлях жыццёвы шлях.

Мы высока цнім Вас не толькі як таленавітага крытыка і літаратуразнаўцу, але і як класіфікавага педагога, які прывітае студэнцтва павялі і любоў да роднай літаратуры, дапамагае выхаванню літаратурнага моладзі.

Ад усёго сэрца жадаем Вам, дарагі Міхась Рыгоравіч, добрага здароўя, доўгіх год жыцця, новых поспехаў у творчай і грамадскай дзейнасці.

Рэдакцыя газеты «Літаратура і мастацтва» таксама віншуе юбіляра і жадае яму добрага здароўя і творчых поспехаў.

Гэта вельмі добра, калі чалавек даўно знаёмы і прызнаны і верна служыць любімай справе. Служыць самаададна, з вялікай зацікаўленасцю і сапраўдным майстэрствам і ўменнем.

Гэтага чалавека ведаюць ва ўсёй Беларусі, учні яго ёсць на ўсёх раёнах нашай рэспублікі і далёка за яе межамі.

ВЕЧНЫ АГОЊ МАЛАДОСЦІ

МІХАСЮ ЛАРЧАНКУ — 60 ГАДОУ

вусна-паэтычнай творчасці, шпалі і станаўленні старажытнай літаратуры, пучыны фарміравання рэалізму ў XIX стагоддзі, творчы Узаемазвязаны літаратуры братніх славянскіх народаў, творчай спадчына Яны Купалы, Якуба Коласа і Максіма Багдановіча, сучаснай паэзіі.

Перш-наперш трэба сказаць пра гутарковую мову Міхасы Ларчанкі. «На шляхах рэалізму» і «Па шляху рэалізму», дзе ўпершыню ўжываюцца гэтыя назвы, даследуюцца праблематыка развіцця і станаўлення крытычнага рэалізму ў беларускай літаратуры мінлага стагоддзя. Тут аўтар выступае як даследчык і тэарэтык, класіфікаваў з'яўляюцца невядомым беларускім тэатрам; у кітэгах многа цікавых назіранняў і думак, слушных вывадаў.

«Своеасабытвым працігам і даследчыкам да кніг пра шляхі развіцця рэалізму была змястоўная манаграфія «Славянская супольнасць». М. Ларчанка даследвае шматлікіх славянскіх літаратур, асабліва многа ўвагі аддае гоголеўскаму і гораўскаму трагікам, апакаліптычным ночы. Палліл свечкі. Сноўчылася яда.

«Навэстка» Г. Караслава на два дні паэзіі. Сустрэча была прызначана ў Сімферопалі. Бацьку туды перавозілі на службу.

Пасля сямі дзён дарогі быў, нарэшце, Сімферопаль. Бацьку ў Сімферопаль ён не знайшоў. Ён не пакрыўдзіўся; неспаконны стаў час, усё магло здарыцца. Але хутка за ўсё бацьку атрымалі грамадскія справы. Яго наогул заўсёды аднавілі ў грамадскай справе.

Гэта — раздзел з кнігі пра Багдановіча. Хачу папярэдзіць: па гэтым урывку нельга меркаваць аб усёй рэчы. Гэта — не беларускі твор. Ёсць у ёй і крытычны аналіз пэдагагічнага твора; і спроба вызначыць месца Багдановіча ў нашым сённяшнім жыцці, і тое-сякі іншае, у тым ліку і беларускія назіранні.

Надзел на папярку амаль не было: ён гэта ведаў добра. І усё ж ён паехаў. Можна, нават і таку, каб хоць троху спаконіць сяброў. Дзіўна, пра гэта ён не ведаў да самага апошняга часу. Паставіў, так сказаць, перад фактам. На руках было і рэкамэндацыйнае пісьмо ў Ялту.

Ну што ж, Ялта? Добра, яшчэ, што хоць знаёмы мясціна. Увечарніў ён быў там у 1909 годзе. Малочныя «Ферма і Шалаш», блізка ад Аўткі, непадальск ад дачы Чэхава.

Чэхава ўжо няма. Усё тое ж — сухоты. Брат Вадзім памёр ад сухоты ў 1908 годзе. Праз год адрыўся гэты самы працэс і ў яго. Яраслаўскі донцар Бергт супакойваў: маўляў, марная трытва. Яліцкі донцар (як яго прозвішча?) сказаў больш пэўна: трыба сур'ёзна лячыцца. Надзею на папярку ўсё ж падаў.

дывым у беларускай прозе і шаў-наважым — у айчынай паэзіі, паказвае даўня беларуска-польскія ўзаемазвязы.

Асобна хачу сказаць пра тры шматлікія кнігі, на якіх няма прывітання М. Ларчанкі, але якія з'явіліся без яго ўдзелу і дапамогі. Справа ў тым, што вельмі многія даследчыкі беларускай літаратуры, якія сёння працуюць у Беларусі, дзяржаўным універсітэце, у Інстытуце літаратуры АН БССР, у педагогічных ВНУ рэспублікі і іншых вышэйшых навуковых і даследчых установах, прайшлі школу М. Ларчанкі, былі яго учніамі.

Як вельмі ўважлівы і патрабавальны навуковы кіраўнік Міхась Рыгоравіч Ларчанка даймаў многіх малодшых калегаў сваім сабраўскай словам і добраю радзю, прыкладаў сваю руку да іх першых кніг і рэдактар і апанент. У М. Ларчанкі ёсць вельмі зайдораны якасці: ён беспамылкова ўмеў толькі яму вядомым чыццём заўважыць і адкрыць у сённяшнім студэнце заўтрашняга руплівага даследчыка ці зольнага паэта. З вялікай прыкільнасцю і добразычлівацю ён вітае з'яўленне ў нашай

літаратуры кожнага сапраўды таленавітага твора, з асаблівай радзю сустрэкае даследчыкі працы.

Хачу адзначыць яшчэ адну адметную рысу ў характэры Міхасы Рыгоравіча — яго ўменне прапанаваць лепшыя дасягненні беларускай паэзіі, да якіх ён ставіцца з юнацкай зацікаўленасцю і любоўю. Можа, ніхто з нашых літаратуразнаўцаў не сочыць так уважліва і да та навінамі, не ведае напаміць столькі вершаў, як М. Ларчанка. Тут ён дасціпны лектар, віртуозны мастак-чытальнік, першаадкрывальнік паэтычных скарбаў.

Мне пашанцавала слухаць лекцыі Міхасы Рыгоравіча, часта сустрэкацца з ім, а цяпер працаваў пад яго кіраўніцтвам на кафедры роднай літаратуры. Бліжэй У. І. Леніна. Добра, што ёсць з табою побач такі выдатны чалавек, з якім лёгка абмяркоўваць неадкладныя службовыя справы, прыёма пасядзець за бяседным сталом ці сядзець з кашом у надзімонскія раўнаві, а пасля яшчэ сапа і яшчэ бага вогнішча. Тады ў Міхасы Рыгоравіча адкрываецца яшчэ адзін дзівны і загадкавы талент — быць заўсёды малым.

Дык няхай жа гэты зырк агонь вечнай малодсці заўсёды гарыць у Вашым сэрцы, дарагі Міхась Рыгоравіч!

Сцяпан АЛЕКСАНДРОВІЧ.

Лазычына Павебка
Еўдакія ЛОСЬ

ТАМ, У КРАІ ПАРТЫЗАНСКИМ...
Там патэаіны зоркі сінеі,
цэзі-брозкі шпалі за пютам,
Там нады аной журавляты звінелі,
сілы сабраўчы перад адб'іткам...

Там была рэчка — для чалавечка,
там быў народ з цудоўнага жыцця...
Там гэтак елася перапечка,
татам прынесена з пякарні!

Там я пазналася з першым расстаннем,
калі навеі развіваўся братка...
Там было золька раіным сцітнем,
і неспакойна, не сытна, не гладка...

Але чаму ж, пазнаўшы дасцітат,
гатуць зямлю і птушкі паветры,
сэрцам імкнуса да гуткіх кладам,
пад непрапазым верам пасінушых,

там абмяляны перакаты і саставлены дрэвы за пютам...
Толькі, як не ідуць журавляты ў неба пазнаваючы перад адб'іткам...

Міхась Стральцоў

«МАЛАДОМУ ВЕРАЮ БЛАГА...»

Раздзел з кнігі

Гэта — раздзел з кнігі пра Багдановіча. Хачу папярэдзіць: па гэтым урывку нельга меркаваць аб усёй рэчы. Гэта — не беларускі твор. Ёсць у ёй і крытычны аналіз пэдагагічнага твора; і спроба вызначыць месца Багдановіча ў нашым сённяшнім жыцці, і тое-сякі іншае, у тым ліку і беларускія назіранні.

ЗАМЕСТ РЭКВІЕМА
Да ваіны на Ушанскім раёне было 54 тысячы жыхароў, пасля ваіны засталася 20 тысяч...

Трыццаць тысяч — гэта дзіваці цэляя,
трыццаць тысяч — гэта гвардыя смелая,
рукаваціна, сінявокія,
кармакаватая і высокая...

Трыццаць тысяч хат не збудавана,
трыццаць тысяч яблынь не палівана,
Вунь колькі барвяныя лянчыць дарма,
вунь якога саду няма!

Я хаджу, а журба — пясінкай,
а несі журбу імуні!
Трыццаць тысяч было б дзіцінкай,
калі б нарадзілі на аднаму...
А калі б на двое, на трыё,
Памажы мне, сэрца староё,
спялячелае, здзіравелае...

Трыццаць тысяч — гэта ж дзіваці цэляя!
І пра чатыры тысячы не забіла,
трыццаць чатыры тысячы сноў —
расстрэлаў сасніпа!

НА УЗГОРКУ
ЛАБАНКУ У. Е.

На узгорку, атупленым залессю белай,
ні танкаў, ні страляў прамых...
Што ж вы схілілі свой чуб пясівелы,
чаго пабляднелі, камбрыгі!

З кім вы гаворыце хмарнай хвілінай,
хто ва ўспамінах узнікі!

Сёстры-медычкі, хустачак рогі,
перад вацма ўспылі!

Цяжка ступаючы камбрыгавы ногі
па здзіравелай зямлі...

Вывеў людзей па прастору жываю,—
белая залесь брзоў,
Але схілае чупрыну слаю горны,
што ў сэрцы пранёс...

СУСТРЭЧА З «ЛИТЕРАТУРКОЙ»

15 лістапада ў Саюзе пісьмемнікаў БССР адбылася сустрэча беларускіх літаратараў з брыгадай «Літаратурной газеты» ў складзе намесніка галоўнага рэдактара газеты Я. Крывіцкага, рэдактара аддзела літаратуры народаў ССР, члена рэдакцыі В. Памінак, загадчыка аддзела фелетонаў, сатыры і гумару Ул. Вельсольскага, уласніка нарэспандэнта «Літаратурной газеты» па Літвыскай ССР І. Кейдзаша, пазта Лева Озерова, Гаворна аб «Літаратурной газете», аб не новых магчымасцях у сувязі з аб новым аб'ёмам перыядычнасці, аб умацаванні кантактаў газэты з пісьмемніцкімі арганізацыямі саюзных рэспублік зыллася ў шырокую размову аб праблемах савецкай літаратуры, перспектывах не далейшага развіцця. У гэтай размове прынілі ўдзел Алякс Асіпенка, Янка Брыль, Алякс Бажко, Ніл Гілевіч, Аляксей Карпов, Іван Мележ, Нічыпар Пашкевіч, Піліп Пестрак, Леанід Прокша, Іван Семежон, Мансім Там, Іван Шамякін.

ВЫБІЛІ З ДРУКУ

ВЫДАВЕЦТВА «БЕЛАРУСЬ»
М. Грычэн, Шчасце цінныя шпалы... (Байцы пародны вярго). На рускай мове, 1967 г. Тыраж 5.000 экз. 28 стар. Цана 3 кап.

Уладзімір Корбан, Суседні двор, Вершы і байкі, Мастак В. Ціхонька, 1967 г. Тыраж 12.000 экз. 24 стар. Цана 3 кап. Песні для хору з баянам або фанам, Мастак Іван Семежон, 1967 г. Тыраж 7.400 экз. 44 стар. Цана 30 кап.

ВЫДАВЕЦТВА «НАРОДНАЯ АСБЕТА»
Браты Грым, Казі, Шнольня-облашчана, Мастак Т. Паліўскі. На рускай мове, 1967 г.

Календэр Дзяржаўнага ансамбля танца БССР у апошні час падрыхтаваў некалькі новых канцэртаў і іншых. На гэтым здымку вы бачыце адну з танцавальных прам'ер «Сінгурчанку».

нуў убок і, трымаючы раўнавагу, шырай замахнуў крыламі. Бер, падскокваючы, па двары. Адарваўся ад зямлі і зрабіў паўкрут над сядом. Чалавек глядзеў, ледзь паварнуўшы галаву, твар быў гадзублена-уважлівы і тым часам бэзабарончы, як амаль заўсёды ў чалавеча, калі ён адзі.

Багдановіч располчончы ночы. Шка, Гарэла лямпа, Філетавым зямкам набрыдла акно. Ён паварнуў галаву і паглядзеў у кут. Сагнута ценю таго чалавеча там ужо не было.

Тут, у Ялце, абгадваліся вершы цяжка. «І не трэба, — падумаў ён, — Гэта ўсё праз хваробу. Праз хваробу стаяць душы. Проста выскасаваць і ўсё». І здзіўліўся палегці, што прышліла з гэтай думкай. Зладзеўся днём ён ішчэ больш, чым ноччу, багдзёў таго чалавеча — Сальеры.

У Мінску ён перачытаў «Вянок». Тады думалася так: недахатаў розных пісаль, бо кніжка, што ні кажу, маладая, пісалася ў 17—20 гадоў. Але ж... Але ж ёсць у ёй і творчасць, і натхненне, і сур'ёзная праца. Частку вершаў ён выскасаў, другія пры выпадку трэба было б абгадзіць.

Тут, у Ялце, абгадваліся вершы цяжка. «І не трэба, — падумаў ён, — Гэта ўсё праз хваробу. Праз хваробу стаяць душы. Проста выскасаваць і ўсё». І здзіўліўся палегці, што прышліла з гэтай думкай. Зладзеўся днём ён ішчэ больш, чым ноччу, багдзёў таго чалавеча — Сальеры.

І ёсць яшчэ вершы беларускага складу. Можна па гэтым зразумець і апраўдаць напачаткі. І даручыць тое, што не паспеў зрабіць, зрабіць іншы, зрабіць Купала, Бессумненна, у таго вяліка будучыня. Такая зольнасць да абнаўлення, да пашырэння абсягу тэмаў ідуваць. І якія рытмы, якія лексіка, якое паучэцтвы мовы!

Што-кажыць, ён зайдорсіў Купала і не баяўся прызнача сабе ў гэтым. Яму ж, Багдановічу, наўрад ці ўзніаць у такі зеніт...

На вуліцы, здаралася, ён, прыпыніўшыся, разглядаў сабе ў шкле вітрыны. Божа, так сядуцель! І здзіўляўся яшчэ адно: так стаў падобны на бацьку! Раней ён заўсёды думаў, што падобны на маці. А цяпер, як у бацькі, вышліліся надброві і гэтак сама панурыліся вусы. І прабыў ў вачах сухі, насціржлівы бласк.

І гэта было ішчэ адным, што мірла яго цпер з баянам.

Пісаць яму пакуль, праўда, не хацёў. Ведае ж, што сын у Ялце. Колькі разоў пісаў яму? Зладзеца, два. Ну і даволі. Але неўзабаве ён стаў паучаць сябе надта бага. Колькі дён запар не выходзіў з дому. Гаспадыня прывяла балачную сестру. Сестра была пры ім толькі ўдзень. Пачамі, страшэнна стамляючыся, ён пісаў стары пісьмо. Пісаў так: «Дзень добры, бацьку верабей. Маладому верабю бага... Макротаў у мяне шмат, перапературы высокай, два разы ішла кроў, другі раз адляваў я ён дзён за дзесці, але з гэтай часу з ложка ўжо не ўстаю — аслабеў дарэшткі. Скура пачынае гарачыцца, трэба будзе хаць з Ялты, а як у такім выглядзе паездзіць...»

З дзень перад смерцю яму палягала. Ён напасіў гаспадыню купіць свежых клубніч. З гэў дзве-тры ягады і больш не мог.

(Ён не ведаў, як паміраў Чэхаў, паміраў ён у Вадавейскай, у гатэль. Вышў позні вечар ці пачаток ночы, калі ён, прачнуўшыся, напасіў паслаць па доктара. Раней ніколі ён сам гэтак не рабіў. Яшчэ выгледзіў у пусты, маўляў калдор на чонаго гатэлі — папрасіць каго-небудзь прывесці доктара. Чэхаў ляжаў і чакаў. Стояла і душына цішыня панавала ў гатэлі. У цёмных клетках паверху, скурнуўшыся ў нагарты пасцелях, спалі, абдлаваючыся нотама, пажылыя сямейныя пары, віны перагар стаў у пакоях адзіночкі і сасцілацка, яны думалі, як душыцца за сценнай, ласцюю.)

Янона прынесла лед. Прышоў доктар. «Шампанска!» — сказаў доктар. Антон Чаўлавіч сеў, узяў бакал. Доктар глядзеў на Чаўлава. Яму здаёсся, што хворы хацёў нешта сказаць. Доктар нахіліўся да Чэхава. Моцна, нібы побач з ім быў глухі, Чэхаў сказаў: «Іх штарб...» («Я паміраю»). Вышў шампанска... Усміхнуўся і дадаў: «Даўно я не піў шампанска...» Аспіроўка і шха лёг на бок...

Вядліка чорная матлушка пярхула праз фортку ў пакой. Цень мітусяць на сцяне, на столі, падаў на твар чалавеча, што нерухама ляжаў на ложку, — ляжаў, як трэба, перавернуўшы ўжо на спіну. Стаяла цішыня. Потым як бы выбух скалануў пакой — з бутэлькі выбыла корак...)

Багдановіч ляжаў, выпрастаўшыся: адна рука падцінута была над палушчу, другая — далёка адцінута была над стаяла цішыня. Гаспадыня ляжа і пра што не згадваючыся, запынілася на парозе. Аспіроўка прапачыла са сабой дзверы. Ступіла ў пакой і зразумела ўсё.

